

HELVITI Á JØRÐ

Í gjár vóru 50 ár liðin, síðandi russiskir hermenn fríaðu størstu deyðsleguna hjá týsku nazistunum undir seinna heimskríggi, Auschwitz. Mongu minstust ræðuleikarnar fyri 50 árum síðani. Kring allan heim gera fjølmíðlar nógv burtur úr hesi hending. Vit prenta her grein um Auschwitz, sum stóð í danska blaðnum "Frie Aktuelt" hósðagin. Tað er blaðmaðurin Steffen Larsen, sum hevur skrivað hana.

I morgun for 50 år siden – lørdag den 27. januar 1945 – klokken tre om eftermiddagen, havde Den røde hær fuld kontrol over to små polske landsbyer: Oswiecim og Brzezinka. Sovjet-soldaterne kom fra den 100. infanteridivision i det 106. korps under den 60. hærledning i Den Første Ukrainske Front. Kampene havde kostede 231 faldne. Og det fros 20 grader.

Den røde hær rykkede ind i de tyske koncentrationslejre Auschwitz og Birkenau. Og herefter har ingen ting mere været det samme. Proppen gik af flasken. Ondskaben fik et navn. Et symbol blev til.

Hvad fandt da de russiske betriere? Og hvad tænkte de, da de så det?

Det sidste kan man af gode grunde ikke vide ret meget om, men et bud er, at de russiske soldater i første omgang kun så dette: en lejr. Ganske vist en stor en af

slagsen. Men lejre med døde og levende døde, det havde man mødt hele vejen vestover fra Stalingrad.

Massegrave. Bålpladser. Barakker. Og havde man ikke lejre selv derhjemme i Sovjet? Det var ikke noget nyt.

De russiske soldater var stormet forbi Treblinka, Sobibor og Belzec. Det var de »rigtige« udryddelseslejre. Men de var helt væk nu. Næppe til at se i terrænet. På resterne af Treblinka havde man ansat en ukrainer til at spille bonde. Først i juli 1944 lagde man i egentligste forstand hånd på selve menneske-udryddelses-installationen. Gaskamre med tilhørende forbrændingsanlæg. Det var lejren Majdanek ved Lublin i det sydøstlige Polen. Her var den næststørste af slagsen. Og her sad i øvrigt en dansk kvinde. Der var aldrig – så vidt vides – danske indsatte i Auschwitz. Kun en ansat. Den bekendte

Thies Christoffersen tidligere Kollund.

GIGANTISK LEJR

Hvad så da de russiske soldater? En i over af forstand stor lejr. Hvis man har været i Birkenau, bliver man først og fremmest mælløs over størrelsen. Birkenau er gigantisk. Her var på de store dage lige så mange mennesker samlet som i Odense i lange lige barakgader.

For enden af skure og aflæsningsrampen troned fire store skorstene over de underjordiske gassingsanlæg, nødtørtigt gemt bag hurtigtvoksende pil. Man går og går og kommer ingen vegne...

Først og fremmest størrelsen gjorde Auschwitz til symbolet. Når man ellers skal fotodokumentere lejrene, bruger man ofte de engelske fotografers optagelser af for eksempel ligbunkerne i Bergen-Belsen.

Sådan så der ikke ud i Auschwitz. Det russerne valgte at fotografere her – noget som de åbenbart har anset for særpræget og vigtigt – var udfrielsen af over 200 børn, der i blandt mange tvillinger, fra dr. Menges laboratorium.

Man ser dem komme løbende midt i det dobbelte pigtrådshegn i selve hovedlejren. Det var tidligere en kasse. Rimeligt gedigne bygninger. Ofte et tåleligt sted i forhold til helvedet i Birkenau tre kilometer væk. Alt er jo relativt.

7600 BEFRIET

Cirka 7600 levende mennesker blev befriet den dag. For dem blev det et held, at de havde kunnet skjule sig eller var for afkræftede til at deltage i dødsparaderne væk fra lejrene.

Rygtet om den industrielle masseudryddelse af mennesker var længe om at slå rod. Men hvad russerne